

Sygn. akt V CSK 246/13

POSTANOWIENIE

Dnia 21 lutego 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jan Górowski

w sprawie z powództwa A. S. (S.)

przeciwko J. G.

o ustalenie nieważności umowy,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 21 lutego 2014 r.,

na skutek skargi kasacyjnej pozwanego

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 13 września 2012 r., sygn. akt I ACa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania jeżeli: w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 k.p.c.).

Instytucja przedsądu, jak wynika z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, jest zgodna z normami konstytucyjnymi, a także z zaleceniami Rady Europy zezwalającymi na wprowadzenie środków eliminujących dostęp do sądu najwyższego szczebla. Skarga kasacyjna służy od prawomocnego orzeczenia, ma ograniczony zasięg, a jej podstawowym celem jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni i twórczy wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa.

Wprawdzie skarżący odwołał się do istotnych zagadnień prawnych niemniej nie występuje ta przesłanka przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 1 k.p.c.).

Istotnym zagadnieniem prawnym w omawianym znaczeniu jest taki problem z zakresu wykładni lub stosowania prawa, który ma znaczenie precedensowe dla rozstrzygania podobnych spraw lub rozwoju jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2005 r., I CZ 183/04, niepublikowane). Powołanie się na istnienie takiego zagadnienia wymaga jego sformułowania oraz przedstawienia argumentacji jurydycznej uzasadniającej tezę o możliwości rozbieżnych ocen prawnych na gruncie przytoczonych przepisów prawa, na tle których ono powstało. Poza tym skarżący powinien wykazać, że zagadnienie to jest istotne dla rozpoznania lub rozstrzygnięcia sprawy (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 28 listopada 2003 r., II CK 324/03; z dnia 7 czerwca 2005 r., V CSK 3/05; z dnia 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07; z dnia 22 listopada 2007 r., I CSK 326/07, niepublikowane oraz z dnia 26 września 2005 r., II PK 98/05, OCNP 2006, nr 15 - 16, poz. 243).

Skarżący w skardze kasacyjnej nie sformułował zagadnienia prawnego w sposób wyżej zasygnalizowany. W szczególności nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy postawione pytanie „czy uprawniona jest zmiana przez sąd podstawy prawnej powództwa, która wymaga także zupełnie innego rozumienia okoliczności faktycznych”. Wbrew stanowisku skarżącego powódka w piśmie z dnia 20 lutego 2008 r. zakwalifikowanym jako pozew podniosła twierdzenia, które należało badać pod kątem, czy nie działała przy sporządzeniu notarialnej spornej umowy kupna sprzedaży nieruchomości w stanie wyłączającym świadome albo swobodne podjęcie i wyrażenie woli (art. 82 k.c.). W tym kierunku także sprecyzował żądanie pozwu ustanowiony dla powódki pełnomocnik z urzędu w piśmie z dnia 25 listopada 2008 r. Dał temu także wyraz wprost Sąd drugiej instancji w wyroku z dnia 29 marca 2011 r., wskazując na błędną kwalifikację stanu faktycznego sprawy pod kątem wyzysku. Od początku więc zostały przedstawione przez powódkę twierdzenia, które pozwalały zbadać zawartą przez strony umowę pod kątem zaistnienia jej wady oświadczenia woli unormowanej w art. 82 k.c.

Poza tym w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania brak wyводу prawnego, który wskazywałby rozbieżności w orzecznictwie w zakresie wykładni treści art. 82 k.c. W tym zakresie skarżący jedynie lakonicznie przedstawił poglądy doktryny odnośnie rozumienia przesłanki stanu wyłączającego świadome i swobodne powzięcie decyzji i wyrażenia woli jako przyczyny nieważności złożonego oświadczenia woli. Wywody skarżącego w dużej mierze kwestionują ustalenia faktyczne dokonane przez sądy meriti związane z ustaleniem stanu świadomości powódki i jej stanu psychicznego w chwili zawierania umowy sprzedaży.

Próba wykazywania błędu w subsumpcji poprzez podważanie prawidłowości wiążąco ustalonego stanu faktycznego sprowadza więc istotę tego zarzutu na grunt naruszeń prawa procesowego, a tym samym pozbawia go jakiegokolwiek znaczenia w płaszczyźnie przytoczonej w skardze kasacyjnej podstawy, a określonej w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.

Należy podkreślić, że zgodnie z poglądami prezentowanymi w orzecznictwie stan wyłączający świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli nie oznacza

całkowitego zniesienia świadomości. Wystarczające jest istnienie takiego stanu, który powoduje brak rozeznania, niemożność rozumienia posunięć własnych i posunięć innych osób oraz niezdawanie sobie sprawy ze znaczenia i skutków własnego postępowania (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2006 r., IV CSK 7/05). Brak jest podstaw by stwierdzić, że stan, w jakim znajdowała się powódka (zaskoczenie treścią aktu notarialnego, którego wcześniej nie знаła w połączeniu ze stanem psychicznym powódki) wykluczał uznanie go za wyłączający swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli. Sąd Apelacyjny posiłkując się opinią biegłego przyjął, że powódka przeżyła rodzaj szoku - silnego wzburzenia emocjonalnego, w którym doszło do zawężenia odbioru bodźców, wyłączenia zdolności logicznego myślenia i wzmożonej sugestywności na propozycje innych osób w wyniku czego nie była w stanie analizować jakie skutki niesie złożenie podpisu na akcie notarialnym, co pozwalało przyjąć, że znajdowała się w stanie wyłączającym swobodne podjęcie decyzji.

Sformułowanie art. 82 k.c. wskazuje, że wada oświadczenia woli określona w tym przepisie obejmuje dwa różne stany faktyczne, które mogą występować samodzielnie, trzeba jednak zauważyć, że granica między stanem wyłączającym świadome powzięcie decyzji a stanem wyłączającym swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli jest bardzo płynna. Powzięcie decyzji i wyrażenie woli jest swobodne, gdy zarówno proces decyzyjny, jak i uzewnętrznienie woli nie zostały zakłócone przez destrukcyjne czynniki wynikające z właściwości psychiki czy procesu myślowego osoby składającej oświadczenie woli. Stan wyłączający swobodę musi również wynikać z przyczyny wewnętrznej, umiejscowionej w samym podmiocie składającym oświadczenie woli, a nie w sytuacji zewnętrznej. Tak pojmowanemu brakowi swobody towarzyszyć będzie natomiast najczęściej także pewne ograniczenie świadomości.

Stosunek psychiczny do podejmowanego zachowania się i jego skutków opiera się - jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 grudnia 1979 r., II CR 448/79 - na dwóch momentach: przewidywania i woli. Oba te momenty zakładają istnienie nieupośledzonego działania funkcji psychicznych, pozwalające na właściwe rozeznanie znaczenia i skutków swego zachowania się oraz pokierowania swoim postępowaniem (OSPika 1981, nr 3, poz. 45).

Uszło zatem uwagi skarżącego, że stan wyłączający świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli nie może być rozumiany dosłownie. Zarówno w orzecznictwie, jak i w doktrynie podkreśla się, że stan wyłączający świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli nie musi oznaczać całkowitego zaniku świadomości i ustania czynności mózgu, wystarczy bowiem istnienie takiego stanu, który samopoczucie danej osoby do tego stopnia ogranicza, iż czyni ją zupełnie bezwolną (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 2 września 1948 r., Po. C. 188/48, PN 1948, nr 11-12, s. 536, oraz z dnia 30 kwietnia 1976 r., III CRN 25/86, OSPiKA 1977, nr 4, poz. 78).

W świetle powyższych uwag bez znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy było też pytanie „czy możliwe jest przyjęcie, iż czynność prawna w postaci umowy sprzedaży jest nieważna z uwagi na sprzeczność z zasadami współżycia społecznego w przypadku wykluczenia zachodzenia wyzysku w rozumieniu art. 388 § 1 k.c.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.